

УДК 341.32

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/274-277

Тетяна ГУДЗЬ

завідувач кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4, кандидат юридичних наук, доцент

Юлія ЛОБАТЕНКО

курсант факультету № 4
Харківського національного
університету внутрішніх справ

**ГУМАНІТАРНИЙ ДОСТУП У ЗОНАХ КОНФЛІКТІВ:
ВИКЛИКИ ТА ОБМЕЖЕННЯ**

Гуманітарний доступ є невіддільною частиною гуманітарної діяльності у ситуаціях збройних конфліктів, оскільки він становить передумову для надання прямої гуманітарної допомоги. Зі зростанням кількості збройних конфліктів у світі питання забезпечення гуманітарного доступу стає все більш актуальним. Відсутність такого доступу не лише загострює гуманітарну кризу, а й ускладнює роботу гуманітарних організацій та міжнародних місій, які намагаються надати допомогу. Це підкреслює необхідність розв'язання проблеми забезпечення гуманітарного доступу та розроблення його ефективних механізмів у всіх регіонах світу, включаючи Україну.

Право на доступ до осіб, що постраждали внаслідок збройних конфліктів, є важливою складовою гуманітарної діяльності, оскільки воно дозволяє гуманітарним організаціям самостійно оцінювати свої потреби, забезпечувати ефективність діяльності та здійснювати справедливий розподіл наданої допомоги. Однак отримання та збереження доступу до населення для надання гуманітарної допомоги є складним завданням для гуманітарних організацій, оскільки такий доступ може бути обмежений не лише наявністю збройних конфліктів, але й через складні процедури та відсутність визначених методів чи правил для його отримання.

Розглядаючи питання гуманітарного доступу, важливо підкреслити, що на сьогодні існує актуальна потреба гарантувати та підтримувати такий доступ, особливо в умовах збройних конфліктів. Ця потреба ставить перед гуманітарними організаціями великі завдання та вимагає розробки ефективних стратегій для забезпечення доступу до населення, яке потребує допомоги [1, с. 462].

Так, одним із першочергових завдань під час збройного конфлікту є забезпечення того, щоб «...гуманітарні організації мали абсолютний доступ до людей, які потребують допомоги та захисту, а люди, які потребують допомоги, мали доступ до необхідних товарів і послуг для їхнього виживання та здоров'я, відповідно до основних гуманітарних принципів» [2, с. 6], що, власне, й складає поняття гуманітарного доступу. При цьому гуманітарний доступ є необхідним для забезпечення ефективного та своєчасного надання гуманітарної допомоги, медичних послуг, продовольства, води, притулку та інших необхідних ресурсів постраждалим особам [3]. Водночас держава, перебуваючи в стані конфлікту, потребує значних інвестицій для забезпечення необхідної гуманітарної допомоги та розвитку гуманітарних програм. Виникнення фінансових обмежень, а також нестача ресурсів може обмежити здатність міжнародних організацій та урядових структур надавати ефективну допомогу та підтримку. Подолання цієї проблеми вбачаємо у покращенні координації зусиль міжнародних та місцевих гуманітарних організацій для забезпечення більш ефективного доставляння допомоги та обміну інформацією про потреби населення. Крім того, важливо вдосконалити механізми звітності та моніторингу, щоб забезпечити прозорість та ефективність використання ресурсів.

Варто підкреслити, що «... всі сторони конфлікту, незалежно від його форми, повинні

гарантувати безпечний та безперешкодний доступ до гуманітарної допомоги для цивільного населення. Цей доступ повинен бути неупередженим та не мати негативних відмінностей. Це означає, що всі сторони мають забезпечити, щоб гуманітарна допомога надавалася без будь-яких перешкод та дискримінації, за умови, що вони контролюють територію або ресурси, які можуть впливати на надання цієї допомоги» [4, с. 7]. Однак наявні безпекові ризики призводять до труднощів у доставлянні допомоги та загрози для гуманітарних працівників. Особливо гостро це відчувається в зоні активних бойових дій, де ризик поранень або викрадень є надто великим. Ширше залучення міжнародної спільноти до врегулювання конфлікту та забезпечення безпеки для гуманітарних працівників – один із кроків, направлених на врегулювання цієї ситуації. Це може включати дипломатичний тиск на сторони конфлікту для дотримання міжнародного гуманітарного права, а також забезпечення доступу до населення, що потребує допомоги.

Гуманітарний доступ відіграє ключову роль у наданні допомоги під час збройних конфліктів, оскільки він дозволяє забезпечити належну медичну, продовольчу та іншу необхідну допомогу населенню, що страждає від наслідків війни. Зазвичай такий доступ надається гуманітарним організаціям та міжнародним місіям для надання допомоги цивільному населенню, включаючи поранених чи військовополонених. Однак в окремих випадках гуманітарний доступ може бути наданий комбатантам, які беруть участь у конфлікті. Наприклад, це може стосуватися надання медичної допомоги або участі міжнародних місій у процесах примирення чи перемир'я, що сприяє зменшенню насильства та покращує гуманітарну ситуацію в зоні конфлікту.

На наше переконання, наявні проблеми гуманітарного доступу в умовах збройного конфлікту виникають передусім через складнощі взаємодії між міжнародними гуманітарними організаціями та воюючими сторонами. Аналіз цього питання дозволяє визначити кілька ключових аспектів, розв'язання яких є надзвичайно важливим для поліпшення ситуації:

1) сертифікація гуманітарних завдань. Це дозволить забезпечити визнання та легітимність гуманітарних зусиль усіма сторонами конфлікту, а також сприятиме підвищенню довіри та спрощенню процесу надання допомоги;

2) запровадження системи координації гуманітарної допомоги, яка б забезпечувала згуртованість зусиль та оптимізувала розподіл ресурсів. Вважаємо, що внаслідок таких дій вдасться уникнути дублювання зусиль та максимізувати покриття потреб населення;

3) прийняття або посилення законодавчих та адміністративних заходів, які гарантують безперешкодний доступ гуманітарних місій до зон конфлікту, а також забезпечують їхню безпеку та нейтральність щодо всіх воюючих сторін. Такі заходи сприятимуть ефективній роботі гуманітарних організацій та зменшать ризики для їхнього персоналу.

У зв'язку з вторгненням росії 24 лютого 2022 р. Україна також стикається зі складними викликами, які потребують негайного втручання гуманітарних організацій та міжнародної спільноти. Агресія рф призвела до широкомасштабних гуманітарних криз, що охоплюють більше, ніж просто втрати людських життів та руйнування інфраструктури. Вона також призвела до масового виїзду населення, масової появи внутрішньо переміщених осіб, а також руйнування соціальних та економічних систем країни. Гуманітарна допомога стає важливою не лише для забезпечення основних потреб населення, таких як харчування, вода, притулок і медична допомога, але й для відновлення та підтримки життєво важливих сервісів, таких як освіта, санітарія та гігієна, психологічна підтримка та реабілітація.

Вирішальну роль у забезпеченні необхідної допомоги та підтримки України має відіграти міжнародна спільнота. Це включає надання фінансової допомоги для гуманітарних програм, посилення координації та співпраці між гуманітарними організаціями та донорами, а також забезпечення безперешкодного доступу гуманітарних працівників до тих, хто потребує допомоги.

Відповідно до інформації Міністерства закордонних справ України основний обсяг гуманітарної допомоги надавався Організацією Об'єднаних Націй, яка відзначилася значним розширенням своєї присутності через відправку своїх агенцій, програм і фондів до України. У 2022 р. ООН спрямувала в Україну понад 4,5 млрд доларів [5].

Крім ООН, гуманітарну допомогу Україні надають різні міжнародні урядові та неурядові організації, такі як Міжнародний комітет Червоного Хреста, «Лікарі без кордонів», Міжнародний комітет порятунку (IRS), UNICEF та багато інших. Ця допомога охоплює різноманітні заходи та програми. Зокрема, це надання харчових продуктів, питної води,

медичних послуг, засобів гігієни, медикаментів, а також забезпечення необхідними речами для екстреної допомоги, такими як намети, одяг, ковдри тощо.

Крім того, організації забезпечують психологічну підтримку, освітні та інформаційні програми для постраждалих, особливо для дітей та сімей, які пережили насильство та втрати. Вони також реалізують проекти з відновлення та реабілітації, спрямовані на покращення життєвих умов та стабілізацію ситуації в постраждалих районах. Так, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, Агентство з питань технічного співробітництва та розвитку (ACTED), Міжнародний комітет Червоного Хреста надають натуральну та матеріальну допомогу для відновлення житла, яке було зруйноване внаслідок війни, включаючи дрібний ремонт.

Організації ведуть моніторинг та звітують про гуманітарну ситуацію, а також взаємодіють з урядовими та місцевими владами для координації надання допомоги та вирішення потреб українського населення.

Україна, як зона конфлікту, стикається з низкою обмежень у гуманітарному доступі, такими як: 1) погіршення безпекової ситуації, що призводить до небезпеки для гуманітарних працівників та ускладнює доставляння допомоги; 2) політичні обмеження, які включають перешкоди з боку збройних формувань та владних структур, а також зміни в законодавстві, що утруднюють роботу гуманітарних організацій; 3) фінансові та ресурсні обмеження, які впливають на можливості забезпечення необхідної допомоги та розвитку гуманітарних програм.

Для подолання цих обмежень слід розробити та впроваджувати нові стратегії та підходи у гуманітарній допомозі. Серед таких стратегій – вдосконалення механізмів звітності та моніторингу надання гуманітарної допомоги, що дозволить забезпечити прозорість та ефективність використання ресурсів; залучення міжнародної спільноти до врегулювання конфлікту та забезпечення безпеки для гуманітарних працівників; розвиток партнерства з місцевими громадами та урядовими структурами, а також резервів та механізмів відповіді на кризи, щоб бути готовими до можливих збільшень потреб у гуманітарній допомозі у разі загострення конфлікту чи інших негативних подій.

Україна отримує значну гуманітарну допомогу не лише від міжнародних організацій, але й від окремих держав. Найбільшою за оціночними даними міжнародною допомогою у 2022 р. стала допомога від США (9,9 млрд доларів) та Німеччини (1,95 млрд доларів). Від Європейського Союзу наша держава отримала 1,57 млрд доларів [5]. Це свідчить про широкі ресурсні спрямування в українську гуманітарну кризу, зосередженість держав на підтримці України в умовах російського вторгнення та їхню активну участь у розв'язанні гуманітарних проблем нашої держави.

Помітне посилення двосторонніх українсько-японських зв'язків знайшло своє відображення у спільній заяві Президента України Володимира Зеленського та Прем'єр-міністра Японії Фуміо Кішіди. Японія відіграє важливу роль у наданні гуманітарної допомоги, спрямованої на стабілізацію економічної ситуації в Україні під час війни та подальше повоєнне відновлення. Важливою є й фінансова підтримка Японії та подальше залучення в розвиток національної економіки японського бізнесу [6]. Водночас слід підкреслити, що успіх таких інвестицій залежить від прозорості і зрозумілості українського економічного середовища, а також від запобігання корупційним ризикам.

Гуманітарна допомога в умовах збройного конфлікту в Україні має важливе значення. Ця допомога надається не лише міжнародними організаціями, але й окремими державами, що свідчить про глобальну підтримку та солідарність у боротьбі з гуманітарною кризою. Одночасно з наданням фінансової підтримки від країн та міжнародних організацій, спрямованої на стабілізацію економічної ситуації та підтримку населення, важливою є також співпраця у відновленні інфраструктури та забезпеченні довгострокового розвитку. Для максимально ефективного використання гуманітарних ресурсів необхідно забезпечити прозорість, ефективну координацію та управління цими процесами, а також запобігати корупції та мінімізувати ризики її виникнення.

1. Усманов Ю. І., Вергелес О. Проблема гуманітарного доступу в умовах збройних конфліктів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2022. № 69. С. 461–466.

2. Гуманітарний доступ у східній Україні: огляд ситуації. Київ, 2019. 28 с.

3. Humanitarian Access. *ОСНА*. URL : <https://www.unocha.org/humanitarian-access>.

4. Біда О. А., Блага А. Б., Мартиненко О. А., Статкевич М. Г. Гуманітарна катастрофа чи гуманітарна голка – дві сторони однієї медалі: доступ до гуманітарної допомоги в умовах збройного

конфлікту на сході України / за заг. ред. А. П. Бущенко ; Українська Гельсінська спілка з прав людини. Київ : КИТ, 2016. 54 с.

5. Гуманітарка у 2022-му: хто скільки отримав і яка ситуація на Херсонщині, Харківщині і Сумщині? *LB.ua*. URL : https://lb.ua/news/2023/01/18/542807_gumanitarka_2022mu_ho_skilki.html.

6. Зеленський подякував прем'єру Японії за проведення конференції з відбудови України. *Укрінформ*. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3829274-zelenskij-podakuvav-premeru-aponii-za-provedenna-konferencii-z-vidbudovi-ukraini.html>.

УДК 341.123.043

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/277-278

Євгеній ДІДЕНКО

доцент кафедри «Право
та економічно-фінансова безпека»
Академії рекреаційних
технологій і права (м. Луцьк, Україна),
кандидат юридичних наук

**РОЛЬ РАДИ БЕЗПЕКИ ООН У ПІДТРИМЦІ МІЖНАРОДНОГО МИРУ
ТА БЕЗПЕКИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ: ПРИКЛАД УКРАЇНИ**

Міжнародна безпека є важливим аспектом світового самозбереження та розвитку. Міжнародні організації, такі як Організація Об'єднаних Націй (далі – ООН), відіграють ключову роль у забезпеченні безпеки та врегулюванні конфліктів. Сьогодні для України важлива співпраця, підтримка та посередництво міжнародних організацій у врегулюванні воєнного конфлікту, і така співпраця необхідна для мирного врегулювання збройного конфлікту. ООН, зокрема, може виступати як посередник у переговорах та сприяти вирішенню конфлікту шляхом дипломатичних зусиль та миротворчих операцій. Адже першість у порядку розв'язання збройних конфліктів в Україні належить ООН – головній міжурядовій міжнародній організації, яка підтримує мир і безпеку у всьому світі. Одним із головних органів ООН, який покликаний вирішувати проблеми міжнародної безпеки, є Рада Безпеки ООН.

Рада Європи – одна з тих міжнародних організацій, яка створена для підтримки демократії та захисту прав людини і верховенства права у Європі.

Діяльність Ради Європи з управління безпекою охоплює різні питання, в тому числі розбудову можливостей, слідчі та судові процедури, а також дорадчі та навчальні завдання. Важливою сферою дій Ради Європи є встановлення стандартів сфери безпеки. Крім того, Рада Європи забезпечує підзвітність діяльності сектора безпеки країн-учасниць і виконує важливу юридичну функцію, коли йдеться про порушення прав людини [1].

2022 рік став кризовим для світу та ООН – напад російської федерації на Україну спричинив і продовжує спричиняти великі руйнування на території держави, загибель безлічі військових та цивільних людей. Російська агресія суперечить всьому існуючому міжнародному праву та загрожує мирному співіснуванню. ООН та міжнародні спільноти вже висловили своє засудження цих дій та вимагають припинення конфлікту та захисту прав людини. Гуманітарна допомога та підтримка біженців з України є надзвичайно важливими в цей важкий час.

Проте дворічна війна в Україні та Європі, зокрема, показує те, що Рада Безпеки ООН має великі проблеми із застосуванням механізмів забезпечення миру в світі. Тому виникає доцільність вивчення та оцінки діяльності Ради Безпеки ООН.

Згідно з положеннями Статуту ООН підтримання миру і безпеки у світі повинно будуватися на базі загально визнаних принципів і норм міжнародного права. Генеральна Асамблея та Рада Безпеки мають компетенцію у цій сфері, причому Рада Безпеки несе головну відповідальність за підтримання міжнародного миру і безпеки.

В свою чергу, Рада Безпеки ООН має широкі повноваження у справі попередження війни та створення умов для мирної співпраці країн. Вона може вживати превентивних або примусових заходів від імені ООН та використовувати об'єднані збройні сили держав-членів ООН.

Незважаючи на це, положення статей 43 і 47 Статуту ООН щодо надання збройних сил